

tudós vonásaiból. A regény ifjúsági sorsot megtestesítő főalakját az író egymásután helyezi el a romlásra legmegfelelőbb milieu-talajokban. Az első ilyen maga a család: a boldogabb multba tekintő és magát a jelenbe csak belenarkotizáló apa, az érzelmeiben elmosódó anya, a mindenáron jövőt biztosítani akaró leánytestvér s közöttük az érettségizett diák átlagkamaszsága. A második milieu a pécsi egyetem: oldott élet, a családból kilépett életet célbavevő pillanatértékek támadásai. A harmadik: újra otthon az apát vesztett családban, kényszerű gyári munka, a társadalmi deklasszáció. Az utolsó a szovjetromantika mágiikus vonzása, mely a XX. század erdélyi «déraciné»-ját átemeli az új életet csillogtató orosz határon.

A kompozíció ép és teljes. A lejtős síneken a semmibe gördülő fiatal élet elgondolása könnyen megadja a regény természetes izületeit és katasztrófpontjait, hiszen Werther is az évszakokkal együtt hal meg. Még stílust is szuggerálhat ez az elgondolás. Grandpierre azonban nem lett áldozata a nálunk már nem egy példában ismert nekrológregényesség csábításainak. Nem dolgozik a kényelmes hatás eszközeivel, írói fölényét és szinte ridegnek látszó tárgyilagosságát megőrzi még a legfájdóbb «de nobis»-mozzanatoknál is. Stílusának expresszív feszültsége árulja csak el líraiságát s egyben jelzi azokat a rejtett erőket, melyek benne még kifejezésre várnak. Nyitott szeme ugyan most még csak a külső élet mozdulásait látja gyakran meglepően tisztán, de regénye így is a legbiztatóbb mai indulások közé tartozik. *Kerecsényi Dezső.*

**Kazinczyné levelei.**<sup>1</sup> Ura levelezésében lépett először elénk, a megkérés boldog izgalmasában, a zsémbes anyóst

<sup>1</sup>Kazinczy Ferencnének, gróf Török Zsófiának férjére vonatkozó eddig kiadatlan levelei. Sajtó alá rendezte, bevezetéssel el-

lefejezve, alkalmazkodó írófeleségként a széplélek férj oldalán, jó gazdasszony, jó anya, Iphigeniák, Tháliák és más testet öltött irodalmi vonatkozások nevelője. A ház tele van gonddal és irodalommal s az előbbi főleg az ő vállain nyugszik; menti a pusztuló vagyontól a menthetőt. «Rastlos arbeitete ich, schonend verschwiege ich, was mangelte; schöpfte, erhielt das Haus» — emlékezik a most kiadott levelek egyikében az özvegy, minden panasz nélkül, jóleső önérzéssel, hiszen rajongásig szerette az urát és mindenkinél jobban becsülni tudta gyöngéd lelkét. Kazinczy, aki kicsit büszke volt «grófnéjára» és szintén nagyon szerelmes, méltányolta, amit kapott, de hát két megírandó levél között, az új fordítás gyötrelmében, a nyelvi harc lázában nem nagyon talált időt, módot a segítségre. Önző volt, de szeretetreméltóan, könnyelmű, de tiszteletparancsolóan az. Ellenállhatatlan varázs áradt belőle, feleséget csakúgy, mint idegent és barátot megfogó. Játékos képzelete feloldotta a mindennap terheit, a valóság elvesztette mérgét, amidőn színpaddá vált mindkettejük számára. Az aszszonynak volt érzéke a kazinczys ötletek iránt. Az urának például nagy örömet szerzett, ha ő hibásan írt vagy beszélt magyarul; kacagott a felesége ügyetlenségén, ahelyett, hogy tanította volna. «So fand er es gut, dass sein Weib schwach sei in der Sprache, die er so genau kannte. Dieses gehörte zu seinen Eigenheiten.» Az örök stilizálónak így kellett a feleség, kissé gyámoltalanul, hogy csak az ő oldalán érezze magát biztonságban, kissé tudatlanul, hogy bizalommal tekintsen az ő tudására. Gyermekeket akart maga mellett és Sophie, az igazi felnőtt kettejük között, megértette a szeszélyt, belement a játékba.

látta: dr. Biczó Ferenc. (Különlenyomat a Kaposvári Egyesületi Leánygimnázium 1931—32. évi értesítőjéből.)

De a játékost leverte lábáról a halál és az özvegy most maga marad a megsokasodott gondokkal. Ebből az időből való a közölt hat levél, tele friss, sebzett emlékezéssel. A fájdalom érzelmek mögött azonban felfokozottan lüktet a régi energia, hiszen annyi a tennivaló. Felelősséggel tartozik már nemcsak a gyermekekért, a házért, de a férj szellemi hagyatékáért is. Levelekkel keresi fel a régi barátokat; a kiadást gondos kezekben szeretné tudni. Bár józanabbnak tartja magát a kiválogatásban, Kazinczy rokonszenvével és bizalmatlanságával nézi őket, öntudatlanul egyre jobban alkalmazkodva az örökeleven szellemi irányításhoz. A pesti kör és Guzmics neki is közel állnak a szívéhez, Dessewffyvel már néha bizonytalan, a hálátlan tanítványok kihívják haragját. «Bajza verdient in keiner Rücksicht die Schriften des Edlen zu betasten, da er oft verwegen gegen ihn handelte.» Észre sem veszi, a kiadatlan kéziratok körüli buzgólkodásban a háziasszonyból irodalmár lesz, kiismeri magát az intrikákban, ítéleteket mond, Kölcseyt dicséri, a tudós társaságot leszólja. «In zehn Jahren wird die G. Gesellschaft ihren schönen Wert wohl verlieren. Die würdigen Glieder sind hintengesetzt und schwache Männer ohne Wissenschaft häufen sich.» A vezér lelke mosolyoghatott a leghívebb tanítványon!

*Halász Gábor.*

**A legújabb kor világtörténete.** Az utolsó hatvan esztendő világpolitikai eseményeit írta meg *Balla Antal* negyedfélszáz lapterjedelmű kötetben, amelyet ez évben a Kir. Magy. Egyetemi Nyomda készített a Könyvbarátok Szövetsége számára.

Balla neve előnyösen ismert azon magyar írók között, akik a legújabb kor történetével foglalkoznak. Nem rég a Magyar Szemle Kincsestárába egyik füzetében foglalta össze az utolsó száz

év történetét. Jelen művében pragmatikus összeállítását adja azoknak az eseményeknek, amelyek a világhatalmas katasztrófa kitöréséhez vezettek, a legújabb források világánál tárgyalja le a világháborút és annak máig érezhető következményeit.

Műve elsősorban politikai történet. Miután a bevezető részben a XIX. század liberális mozgalmait és a modern nemzeti államok kialakulását röviden ismertette, az imperializmus korát (1871—1900), a kor kimagasló vezető alakjai: Bismarck és Disraeli működése kapcsán rajzolja. Látjuk elevenen mint teszi Bismarck az európai kontinens vezető hatalmasságává a német birodalmat s mint alakítja meg Disraeli főleg külpolitikai sikereivel az angol impériumot. Míg a legyőzött Franciaországot és a monarchiát belső bajai kötik le, az új Olaszország a modern berendezkedés gondjaival van elfoglalva, Oroszország 1877-iki támadása és hadi sikerei a balkáni kérdés nehéz problémáját vetik fel. — A berlini kongresszuson Bismarck elnökle mellett rendezik a nagyhatalmak a Balkán birtokviszonyait, fájó sebet ütve a győztes Oroszországon. Bismarck Németországa hatalmának tetőfokán állott, amelyet még erősített a hármasszövetséggel. S amikor a francia nacionalisták revanspolitikája háborúval fenyegetett, duzzadó önérzettel mondta Bismarck: «Mi németek csak Istentől félünk, különben semmitől a világon».

A nagy német politikust azonban nem értette meg új, szertelen ambícióktól fűtött uralkodója, II. Vilmos. Bismarck lemondott, s bár kancellárutódai messze elmaradtak mögötte, a nagy német birodalom rohamosan fejlődött gazdasági téren, gyarmatok szerzésében, az ország militarizálásában, s főleg haditengerészetben. Nagyarányú emelkedése felkeltette Anglia féltékenységét, s a revanchetól fűtött Franciaország a balkáni kérdésben visszaszorított cári hatalommal szö-